

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ОСОБИ НА СВОБОДУ ДУМКИ

Мілінчук Світлана Василівна

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

До засобів забезпечення захисту права особи на свободу думки відносяться засоби, якими володіє національна судова система та засоби, якими володіють європейські стандарти захисту, зокрема, засоби захисту, що застосовуються Європейським Судом з прав людини, які реалізуються відповідно до вимог Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [1], Європейської Конвенції з прав людини [2].

Вперше захист права особи на свободу слова відбувся Європейським судом з прав людини справ щодо недотримання ст. 10 Європейської Конвенції з прав людини [2] у справі ЄСПЛ «De Becker v. Belgium» [3].

В цілому необхідно зазначити, що ЄСПЛ у захисті права на свободу думку обстоює переважно підхід визнання неправомірним застосування обмежень з боку національних регуляторів. Такими є висновки, досягнуті ЄСПЛ в процесі розгляду таких справ, як «Українська Пресгрупа проти України» (29 березня 2005 року) [4]; «Салов проти України» (06 вересня 2005 року) [5]; «Ляшко проти України» [6]; «Марченко проти України» [7]; «Мирський проти України» [8]; «Газета «Україна-Центр» проти України» [9]; «Швидка проти України» [10]; «ТОВ «Інститут економічних реформ» проти України» [11]; «Редакція газети «Гривна» проти України» (16 квітня 2019 року) [12] та ін..

Справами, де ЄСПЛ дійшов про відсутність порушень ст. 10 Конвенції є справи «Шоповалов проти України» [13], «Сіреджук проти України» [14], «Сінькова проти України» [15].

До європейських стандартів захисту права на свободу інформації та свободу слова необхідно віднести принцип, що розуміється як допустимість відносного більшого обсягу критики дій уряду у порівнянні із критикою дій приватних осіб, що було відображено у справах «Castells v. Spain» [16], «Incal v. Turkey» [17], «Tammer v. Estonia» [18].

Відображення інформації у медіа має відповідати вимогам об'єктивності викладення за умовами мінімізації застосування оціночних категорій та суджень, які є суб'єктивними характеристиками певного

явища чи процесу. Такі висновки, досягнуті ЄСПЛ у процесі розгляду таких справ, як «Lingens v. Austria» [19].

При цьому відповідно до статті 30 Закону України «Про інформацію» [20], де зазначено, що жодна особа не «може бути притягнута до відповідальності за висловлення оціночних суджень. Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовностилістичних засобів (живання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона вправі скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому засобі масової інформації з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку. Якщо суб'єктивну думку висловлено в брутальній, принизливій чи непристойній формі, що принижує гідність, честь чи ділову репутацію, на особу, яка таким чином та у такий спосіб висловила думку або оцінку, може бути покладено обов'язок відшкодувати завдану моральну шкоду».

Захист свободи слова у судовому прядку має відповідати таким засадам, як : захисту підлягає як форма, так і зміст інформації, що поширюється у сфері медіа; критика здійснення діяльності посадовими особами є обґрунтованою з точки зору суспільного значення такої інформації; застосування оціночних суджень, на відміну від фактів, не вимагає є доведення та не є підставою для застосування заходів юридичної відповідальності до журналістів; поширення журналістом висновків, що висловлені іншою особою, не є підставою для застосування до нього заходів юридичної відповідальності; правомірність обмежень права на свободу вираження поглядів встановлюється відповідністю критеріям «встановленості законом», «переслідування легітимної мети», «необхідності у демократичному суспільстві».

Література:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Case of De Becker v. Belgium (Application no 214/5) 27.03.1962. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57433>
4. Case of Ukrainian Media Group v. Ukraine (Application no. 72713/01) 29.03.2005. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68648>
5. Case of Salov v. Ukraine (Application no. 65518/01) 06.09.2005. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70096>
6. Case of Lyashko v. Ukraine (Application no. 21040/02) 10.08.2006. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76714>
7. Case of Marchenko v. Ukraine (Application no. 4063/04) 19.02.2009. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91415>
8. Case of Myrskyy v. Ukraine (Application no. 7877/03) 20.05.2010. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98656>
9. Case of Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine (Application no. 16695/04) 15.07.2010. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99854>
10. Case of Shvydka v. Ukraine (Application no. 17888/12) 30.10.2014. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147445>
11. Case of Instytut Ekonomichnykh Reform, tov v. Ukraine (Application no. 61561/08) 02.06.2016. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163354>
12. Case of Editorial Board of Grivna Newspaper v. Ukraine (Applications nos. 41214/08 and 49440/08) 16.04.2019. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192461>
13. Case of Shapovalov v. Ukraine (Application no. 45835/05) 31.07.2012. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112570>
14. Case of Siredzhuk v. Ukraine (Application no. 16901/03) 21.01.2016. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160088>
15. Case of Sinkova v. Ukraine (Application no. 39496/11) 27.02.2018. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181210>
16. Case of Castells v. Spain (Application no. 11798/85) 23.04.1992. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57772>
17. Case of Incal v. Turkey (Application no.41/1997/825/1031) 09.06.1998. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58197>
18. Case of Tammer v. Estonia (Application no. 41205/98) 06.02.2001. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59207>
19. Case of Lingens v. Austria (Application no. 9815/82) 08.07.1986. *ECHR*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57523>
20. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>